

УПРАВЛІННЯ КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВ
ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ

КАЛЕНДАР

ЗНАМЕННИХ І ПАМ'ЯТНИХ ДАТ
ХАРКІВЩИНИ НА 2003 РІК

Бібліографічний покажчик

ХАРКІВ 2002

Бібліографічний покажчик "Календар знаменних і пам'ятних дат Харківщини" видається ХОУНБ з 1977 року. Покажчик містить матеріали про визначні події історії, суспільно-політичного, громадського та культурного життя області, ювілеї уродженців краю та видатних діячів, життя і діяльність яких пов'язана з Харківщиною.

Покажчик складається з трьох частин і відкривається хронікою подій з історії Харківщини. Далі читачі знайомляться з переліком дат 2003 року. Зірочками (*) позначені ті дати, до яких у третій частині подаються короткі відомості та бібліографічні списки.

У бібліографічних списках літературу розміщено в логічній послідовності.

Видання розраховане на бібліотекарів, які пропагують краєзнавчу літературу, а також лекторів, вчителів та усіх читачів, що цікавляться краєзнавством.

Радимо використовувати покажчик для відзначення ювілейних і пам'ятних дат краю. Він допоможе в організації книжкових виставок, переглядів, проведенні масових заходів.

Відбір матеріалу закінчено в травні 2002 року.

Розділ I.

ХРОНІКА ПОДІЙ З ІСТОРІЇ ХАРКІВЩИНИ

- 1638** - **365 років тому** засновано м. Чугуїв
- 1663** - **340 років тому** засновано м. Балаклія
- 1678-1680** - **325 років тому** розпочалось спорудження Ізюмської оборонної лінії
- 1758** - **245 років тому** в м. Харкові збудовано Свято-Троїцький храм
- 1788** - **215 років тому** укладено опис Харківського намісництва (І.О.Переверзєв "Топографічний опис Харківського намісництва")
- 1818** - **185 років тому** започатковано видання журналу "Украинский вестник", де друкувалися твори відомих просвітителів і вчених – В.Н.Каразіна, О.І.Полицина, І.І.Срезневського, П.М.Любавського.
- 1823** - **180 років тому** створено Харківську пожежну охорону
- 1833** - **170 років тому** вийшов з друку перший номер літературного альманаху "Утренняя звезда"
- 1843** - **160 років тому** видавався літературно-художній альманах

“Молодик”, де друкувалися твори І.Котляревського, Г.Квітки-Основ'яненка, М.Костомарова, Є.Гребінки, Т.Шевченка

- 1848-1859** - **155 років тому** створено безцінну працю з історії, релігії, етнографії Слобожанщини геологом, істориком Філаретом, архієпископом Харківським і Охтирським “Історико-статистичний опис Харківської єпархії”
- 1863** - **140 років тому** створено Харківське товариство дослідників природи
- 1868** - **135 років тому** в Харкові засновано Малий театр, в якому працювала російська оперна трупа Бергера (1868–1874 рр.). Диригентом театру був відомий російський композитор К.П.Вільбоа
- 1873**   **130 років тому**
- Засновано друкарню Зільберберга (нині Книжкова фабрика ім. М.І.Фрунзе)
  - Відкрито Перше харківське реальне училище
- 1878** - **125 років тому** почалося будівництво Харківського водопроводу
- 1883**   **120 років тому**
- Засновано першу українську театральну трупу під керівництвом драматурга і режисера М.Старицького, до складу якої ввійшли М.Кропивницький, брати Тобілевичі, М.Заньковецька та ін.
  - Краснокутський район. Збудовано Мурафський цукровий завод
- вересень* - При Харківському відділенні Російського музичного товариства за ініціативою музиканта і диригента І.Слатіна створено музичне училище
- 1 листопада* - Харків відвідав драматург О.М.Островський
- 1888**   **115 років тому**
- Харківський район, м. Буди. Створено фарфоро-фаянсову фабрику
- лютий* - Д.Менделєєв - гість Харківського університету
- 17** - Неподалік від станції Борки зазнав аварії потяг, яким царська

- жовтня*   родина Олександра III поверталася з відпочинку в Криму
- 1893**   **110 років тому**
- Відкрито Комерційне училище (архітектор О.Бекетов). Зараз тут розміщується Національна юридична академія ім. Ярослава Мудрого
- 11–15 березня*   - П.Чайковський відвідав музичне училище і взяв участь у концерті симфонічного оркестру Харківського відділення Російського музичного товариства
- грудень*   - В Харкові відбулися авторські концерти С.Рахманінова
- 1898**   **105 років тому**
- Було споруджено Будинок земельного банку (архітектор О.Бекетов)
  - В саду при домі Х.Алчевської в Мироносицькому провулку було встановлено перший в світі пам'ятник Т.Шевченку (скульптор В.Беклемишев)
  - Створено Харківське підприємство з виробництва бакпрепаратів (нині підприємство імунобіологічних та лікарських препаратів “Біолік”)
- 29 квітня*   - В Харкові проведено перше в Російській імперії свято деревонасадження
- 1903**   **100 років тому**
- Створено Вовчанський м'ясокомбінат
- 2 лютого*   - Відбулося урочисте відкриття Народного дому (архітектор А.Венсон). У 1938 р. за проектом архітекторів В.Пушкарьова і В.Троценка побудовано Червонозаводський театр (нині Палац культури ХЕМЗ)
- березень*   - Відбулися два благодійних концерти Ф.Шаляпіна в народному будинку Товариства розповсюдження в народі письменності
- 21 квітня*   - Створено Товариство взаємного кредиту гірничопромисловців Південної Росії
- 1908**   - **95 років тому** Л.Гіршманом засновано Харківську міську офтальмологічну клініку
- 1913**   **90 років тому**

- За проектом архітектора І.Горохова на вул. Сумській збудовано особняк, який належав видавцю газети “Южный край” Іозефовичу (нині Палац одруження)

14 грудня - Відбувся перший приїзд до міста та публічний виступ В.Маяковського

1918   **85 років тому**

- Створено підприємство “Харківдерев”
- Створено Харківський миловарний комбінат

20-22 січня - Відбулася Всеукраїнська конференція Рад селянських депутатів

1923   **80 років тому**

- Відкрито Зміївський машинобудівний завод
- Відкрито Ізюмський приладобудівний завод ім. Ф.Дзержинського
- Засновано Український НДІ експериментальної ветеринарії
- Засновано Харківський інститут удосконалення лікарів (нині Харківська медична академія післядипломної освіти)

26 січня - Створено Спілку пролетарських письменників України "Гарт". Першими його членами стали К.Гордієнко, М.Дніпровський, О.Довженко, М.Йогансен, П.Тичина, М.Хвильовий, В.Еллан-Блакитний та ін.

травень - Засновано Інститут робітничої медицини (нині Харківський НДІ гігієни праці та професійних захворювань)

13 листопада - Введено в експлуатацію Харківський велосипедний завод ім. Г.Петровського

1928   **75 років тому**

- 1 квітня* - Засновано Харківське пожежно-технічне училище МВС СРСР
- Засновано Державний НДІ металургійної промисловості (Діпросталь)
  - Засновано автотранспортний технікум ім. С.Орджонікідзе
  - Засновано інститут “Харківський промтранспроект”

- Засновано Український державний інститут з проектування заводів важкого машинобудування “Укрдіпроважмаш”
- 17 листопада - Засновано Харківський електротехнічний завод “Трансзв’язок”
- 30 жовтня - Засновано Харківський фізико-технічний інститут
- листопад - Повністю здано в експлуатацію Держпром
- Розпочалось будівництво Харківського аеропорту
- Створено Всеукраїнське товариство революційних музикантів, Асоціацію пролетарських музикантів України
- Створено перше в Україні творче об’єднання архітекторів – “Товариство сучасних архітекторів України”
- Створено Українську філармонію
- Чугуївський район. Збудовано ТЕЦ-2 “Есхар”
- 23-28 травня - Відбувся II Всеукраїнський з’їзд колгоспників
- 8 липня - Перебування М.Горького в Харкові, зустрічі з трудящими, вихованцями дитячої колонії ім. Ф.Дзержинського
- 1933**   **70 років тому**
- Кегічівський район. Вийшов перший номер газети “Наш край”
- Засновано проектний та НДІ “Харківський ПромбудНДІпроект”
- Почав видаватися літературно-художній журнал "Радянська література" (з 1934 р. – у Києві, з січня 1946 р. видається під назвою "Вітчизна")
- Створено Харківську державну біологічну фабрику
- Створено Харківське навчально-виробниче підприємство № 1 Українського товариства глухих
- Створено Харківський завод “Кондиціонер”
- Створено Харківський механоскладальний завод “Ритм”
- Харківський район, м. Мерефа. Засновано інститут шовківництва Української академії аграрних наук

22 вересня - Відкрито виставку проектів пам'ятників Т.Шевченку в Харкові і Каневі. На виставці експонувалося 30 проектів, у т.ч. Ф.Кричевського, С.Меркулова, М.Манізера, І.Кавалерідзе, А.Петрицького та ін.

5 жовтня - Наркомат освіти УСРР ухвалив постанову про театр "Березіль", згідно з якою Л.Курбаса було звільнено з посади художнього керівника і директора театру, оскільки, як зазначалось у постанові, "нічого не змінив у своїх поглядах на театральне мистецтво"

листопад - Засновано Харківський академічний російський драматичний театр ім. О.Пушкіна

грудень - Відбулося урочисте відкриття харківського універмагу "Центральний"

1938 65 років тому

- Введена перша черга водопроводу Сіверський Донець–Харків
- Відкрито обласний Будинок народної творчості
- Жіночий екіпаж в складі В.Гризодубової, П.Осипенко, М.Раскової здійснив безпосадочний переліт Москва–Далекий Схід
- Створено Український державний проектний інститут "Укрміськбудпроект"
- Створено Харківську організацію Спілки художників України
- Створено Харківську фабрику шкіргалантерейних та спортивних виробів (нині КП "Фірма "Хакіс")
- м. Чугуїв. Створено авіаційний ремонтний завод
- Нововодолазький район, с. Новоселівка. Створено гірничо-збагачувальний комбінат

10 січня - Вийшов перший номер газети "Красное знамя" (з 1991 р. – "Время")

8 лютого - На базі експериментально-механічних майстерень будівничого інституту було засновано завод маркшейдерських інструментів. З 1981 р. – Харківський завод точного приладобудування

1943 60 років тому

- Засновано "Поліграфсервіс"

- Засновано Український НДІ олій та жирів
  - Засновано Український ПКІ машинобудівної та верстатострументальної промисловості
  - Засновано Харківську фабрику синтетичних виробів (нині АТЗТ “Райдуга”)
  - Засновано Харківський дослідний завод технологічного оснащення
  - Засновано Харківський завод електроапаратури
  - Засновано Харківський завод транспортного устаткування
- 3 березня* - У с. Таранівка 25 радянських воїнів під командуванням лейтенанта П.Широніна в нерівному бою підбили 13 фашистських танків і знищили 100 німецьких солдатів
- 8 березня* - Відбувся бій 1-го Окремого Чехословацького батальйону біля с. Соколово
- 23 серпня* - У ході Білгородсько-Харківської операції війська Степового фронту звільнили Харків
- вересень* - Засновано Харківський кабельний завод (нині ЗАТ “Завод “Південкабель”)
- жовтень* - Відкрито Харківську середню спеціалізовану музичну школу-інтернат. Випускниками школи були талановиті музиканти В.Крайнєв, А.Марков, В.Сечкін та ін.
- 1948**   **55 років тому**
- Засновано Український НДІ лісового господарства і агролісомеліорації
- 23 серпня* - Завершено відбудову Харківського тракторного заводу ім. С.Орджонікідзе
- листопад* - Завершено відбудову Харківського заводу сільськогосподарських машин “Серп і Молот” – одного з найбільших у СРСР заводів по виробництву збиральних машин
- 1953**   **50 років тому**
- Засновано Харківський завод “Проммонтажелектроніка”
  - м. Чугуїв. Відкрито філію Харківської художньої школи

вересень - Відкрито Харківський технікум залізничного транспорту

1958 45 років тому

- Зміївський район, с. Соколово. Відкрито музей радянсько-чехословацької дружби
- Засновано аптеку № 1 м. Харкова
- На території скверу Перемоги відкрито Алею комсомольців героїв
- Створено Український заочний політехнічний інститут (нині Харківська інженерно-педагогічна академія)
- Відкрито Красноградську хутряну фабрику

квітень - На проспекті Гагаріна м. Харкова відкрито автовокзал міжміського сполучення

12 липня - На честь 40-річного ювілею Комуністичної партії України біля пам'ятника загиблим в боротьбі за владу Рад запалено вічний вогонь

1963 40 років тому

- Відкрито кіноконцертний зал “Україна” (архітектори В.Васильєв, Ю.Плаксів, В.Реусов, Л.Фрідган)
- Відкрито універмаг “Дитячий світ”
- Відкрито Харківський інструментальний завод
- Відкрито Центральну бібліотеку ім. А.Чехова Орджонікідзевського району
- На базі консерваторії і театрального інституту створено Харківський інститут мистецтв ім. І.Котляревського
- Створено Харківський художньо-промисловий інститут (1912 р. – художнє училище, 1921 р. – художній технікум, надалі – художній інститут)

13 березня - Відкрито Палац студентів Харківського політехнічного інституту

1968 35 років тому

- Відкрито універмаг “Харків”
- Відкрито Харківський завод тракторних двигунів

- В Харкові відкрито пам'ятник радянському педагогу і письменнику А.Макаренку (скульптор Н.Рябінін, архітектор З.Юдкевич)
- 25 травня* - Перед будинком школи № 94 м. Харкова відкрито пам'ятник письменнику М.Островському (скульптори Л.Жуковська, Д.Сова)
- 15 липня* - Розпочалося будівництво метрополітену
- 1973**   **30 років тому**
  - Збудовано молокозавод – первісток Роганського харчового комплексу
  - Указом Президії Верховної Ради УРСР в Харкові утворено дев'ятий міський район – Фрунзенський
- 1978**   **25 років тому**
  - Закладено парк “Молодіжний”
  - На Павловому полі відкрито Палац танцювального мистецтва – хореографічну школу для дітей
  - Первомайський район. Засновано краєзнавчий музей
- 11 серпня* - Достроково здано в експлуатацію другу ділянку першої черги Харківського метрополітену
- листопад* - На вул. Весніна відкрито пам'ятник партизанам і підпільникам Харкова (скульптори Л.Жуковська, Д.Сова)
- 1988**   **15 років тому**
  - Засновано Харківський літературний музей
  - Дергачівський район, с. Подворки. Відкрито літературно-меморіальний музей А.Макаренка
  - Чугуївський район. Відкрито Новопокровський державний комбінат хлібопродуктів
- 13 травня* - Відбулося відкриття у Харкові Всесоюзного Шевченківського свята літератури і мистецтва
- 1993**   **10 років тому**
  - Відкрито акціонерний комерційний банк “Меркурій”
  - Відкрито приватну промислово-торговельну фірму з

виробництва мила та гліцерину “ЮСІ-М”

- Відкрито Харківський міський дитячий Палац культури в житловому масиві Салтівка
- За угодою між Харківським державним університетом та навчальним науково-виробничим центром “Укртехпрогрес” відкрито Харківський екологічний коледж
- Створено агентство телебачення “Новини”
- Створено регіональну телефонну компанію “Інтерзв’язок”
- Створено телекомпанію “Приват-TV”
- Створено Український культурний центр “Юність”
- Створено Харківський дослідно-експериментальний завод металоконструкцій та виробів

березень - Мерефянському склозаводу присуджено Міжнародну діамантову зірку якості та присвоєно Знак Золотої зірки за формування фірмового іміджу

3 березня - 10 квітня - Відбувся I український міжнародний театральний фестиваль “Березіль-93”

27 березня - Створено Асоціацію жінок Харківщини “Берегиня”

31 березня - На території міського кладовища № 13 (вул. Пушкінська, 108) відкрито меморіальний комплекс родини Курбасів (скульптор С.Я.Якубович)

30 травня - Харківський район, м. Мерефа. На майдані Перемоги відкрито пам’ятник Іванові Дмитровичу Сірку (скульптор В.Д.Шконда)

19 жовтня - У центрі м. Харкова на вул. Квітки-Основ’яненка відкрито пам’ятник Григорію Квітці-Основ’яненку (скульптор С.Я.Якубович)

6 листопада - Зачепилівський район, с. Олександрівка. Відкрито пам’ятник Петрові Іллічу Чайковському (скульптор В.О.Федоров)

1998 5 років тому

- В Харкові відбувся I Міжнародний фестиваль “С.Рахманінов і українська культура”
- Створено телекомунікаційну компанію “Велтон. Телеком. Харків.”

- січень* - На будинку № 9а по вул. Танкопія відкрито меморіальну дошку пам'яті поета Бориса Олексійовича Чичибабіна
- 8 червня* - Постановою Кабінету Міністрів України на базі ХДІК створено Харківську державну академію культури
- 11 червня* - На будинку Харківського політехнічного університету відкрито меморіальну дошку пам'яті конструктора авіадвигунів Олександра Георгійовича Івченка, де він навчався у 1930–1935 рр.
- 21 червня* - На будинку № 4 на площі Рози Люксембург відкрито меморіальну дошку пам'яті письменника Сергія Володимировича Пилипенка
- 23 жовтня* - На будинку № 9 по вул. Культури відкрито меморіальну дошку пам'яті українського живописця і графіка Сергія Фотієвича Бесєдіна
- листопад* - Харківський район, с. Борисівка. Відкрито пам'ятник Дмитрові Івановичу Яворницькому (автори: Наталя та Олексій Фоменко)
- грудень* - На будинку № 5 по вул. Красіна відкрито меморіальну дошку пам'яті композитора Дмитра Львовича Клебанова
- На фасаді будинку Харківської інженерно-педагогічної академії по вул. Університетській, 16 відкрито меморіальну дошку пам'яті про зустріч Адама Міцкевича та Петра Гулака-Артемівського
- 3 грудня* - На будинку КБ Харківського заводу ім. В.Малишева відкрито меморіальну дошку пам'яті конструктора Михайла Ілліча Кошкіна

Розділ II.

ЗНАМЕННІ ТА ПАМ'ЯТНІ ДАТИ ХАРКІВЩИ НА 2003 РІК

- 1 січня* - 65 років з дня народження Віктора Григоровича Кулика (1938), українського поета
- 3 січня* - 80 років з дня народження Бориса Олексійовича Чичибабіна (1923–1994), російського поета
Див.: Календар знаменних і пам'ятних дат Харківщини на 1993 рік. -Х., 1992. - С. 6-10.

- 4 січня - 90 років з дня народження Любові Павлівні Гнатченко (1913), української актриси
Див.: Литература к знаменательным и памятным датам Харьковщины на 1988 год. - Х., 1987. - С. 2-3.
- 5 січня - 90 років з дня народження Василя Олександровича Войцеховича (1913–1987), прозаїка, Героя Радянського Союзу
- 60 років з дня народження Віктора Миколайовича Гонтарова (1943), українського живописця–монументаліста
- 8 січня - 115 років з дня народження Гната Петровича Юри (1888–1966), українського актора, режисера
- 12 січня - 110 років з дня народження Михайла Йосиповича Гуревича (1893–1976), радянського авіаконструктора
- 19 січня - 40 років з дня смерті Михайла Валентиновича Кульчицького (1919–1943), українського поета
- 20 січня - 85 років з дня народження Олександра Олексійовича Шалімова (1918), радянського хірурга
- 22 січня - 95 років з дня народження Лева Давидовича Ландау (1908–1968), радянського фізика. У 1932 р. очолював теоретичний відділ українського фізико–технічного інституту в Харкові
- 22 січня - 90 років з дня народження Петра Тимофійовича Янчукова (1913), українського актора
Див.: Литература к знаменательным и памятным датам Харьковщины на 1988 год. - Х., 1987. - С. 3-4.
- 28 січня - 100 років з дня народження Юлія Сергійовича Мейтуса (1903–?), українського композитора
- 80 років з дня народження Анатолія Костянтинівича Недбайла (1923), Героя Радянського Союзу
- 65 років з дня народження Леоніда Івановича Жаботинського (1938), двократного олімпійського чемпіона з важкої атлетики
- 29 січня - 105 років з дня народження Василя Михайловича Арістова (1898–1962), українського та російського актора і режисера
Див.: Календарь знаменательных и памятных дат Харьковщины

на 1978 год.- X., 1977. - С. 8-9.

- 4 лютого* - 150 років з дня народження Дмитра Миколайовича Овсяника-Куликовського (1853–1920), російського літературознавця, критика, історика культури. 1888–1905 рр. – професор кафедри російської словесності Харківського університету
- 125 років з дня народження Григорія Івановича Петровського (1878–1958), партійного і державного діяча
Див.: Календар знаменательных и памятных дат Харьковщины на 1978 год. - X., 1977. - С. 9-14.
- 6 лютого* - 100 років з дня народження Юрія Юрійовича Шовкопляса (1903–1978), українського письменника
Див.: Литература к знаменательным и памятным датам Харьковщины на 1988 год. - X., 1987. - С. 4-6.
- 85 років з дня народження Анатолія Захаровича Парфиненка (1918-1990), українського кобзаря
- 7 лютого* - 105 років з дня народження Василя Миколайовича Моринця (1898–?), українського письменника
- 9 лютого* - 220 років з дня народження Василя Андрійовича Жуковського (1783–1852), російського поета. У 1837 р. поет відвідав Харків, де зустрічався з Г.Квіткою-Основ'яненком, Г.Гулаком-Артемівським, І.Срезневським
- 95 років з дня народження Івана Микитовича Шутова (1908–1978), російського прозаїка
Див.: Литература к знаменательным и памятным дат Харьковщины на 1988 год. - X., 1987. - С. 6-7.
- 10 лютого* - 230 років з дня народження Василя Назаровича Каразіна (1773–1842), українського і російського громадського діяча і вченого, засновника Харківського університету
Див.: Календар знаменних і пам'ятних дат Харківщини на 1993 рік. - X., 1992. - С. 10-12.
- 11 лютого* - 130 років з дня народження Семена Марковича Прохорова (1873–1948), українського живописця
Див.: Календар знаменних і пам'ятних дат Харківщини на 1998 рік. - X., 1997. - С. 9-10.
- 16 лютого* - 105 років з дня народження Анастасії Зіновіївни Левицької (1898–1955), української співачки. 1930–1949 рр. працювала в Харківському театрі опери та балету ім. М.Лисенка, 1950–1955 – професор Харківської

консерваторії

- 18 лютого* - 105 років з дня смерті Олександра Вікентійовича Черная (1821–1898), українського зоолога
Див.: Календар знаменних та пам'ятних дат Харківщини на 1998 рік. - Х., 1997. - С. 10-11.
- 28 лютого* - 55 років з дня народження Олександри Прокопівни Ковальової (1948), української поетеси, перекладача
- 5 березня* - 100 років з дня народження Наталі Львівни Забіли (1903–1985), української поетеси, драматурга
- 6 березня* - 75 років з дня народження Василя Даниловича Гуріна (1928), російського актора (Харківський російський драматичний театр ім. О.Пушкіна)
- 8 березня* - 145 років з дня народження Владислава Петровича Бузескула (1858–1931), українського і російського історика античності
- 8 березня* - 105 років з дня народження Михайла Дмитровича Тіца (1898–1978), українського композитора, піаніста, педагога
- 13 березня* - 115 років з дня народження Антона Семеновича Макаренка (1888–1939), російського письменника і педагога
Див.: Календар знаменних і пам'ятних дат Харківщини на 1993 рік. - Х., 1992. - С. 12-18.
- 65 років з дня народження Григорія Йосиповича Кононека (1938), українського і російського режисера
- 14 березня* - 80 років з дня народження Володимира Івановича Ненашева (1923), російського режисера (Харківський російський драматичний театр ім. О.Пушкіна)
- 15 березня* - 95 років з дня народження Олексія Михайловича Щеглова (1908–1980), українського художника театру, графіка
Див.: Литература к знаменательным и памятным датам Харьковщины на 1988 год. - Х., 1987. - С. 9-11.
- 16 березня* - 85 років з дня народження Всеволода Івановича Цветкова (1918), українського режисера, педагога
- 24 березня* - 115 років з дня народження Юрія Степановича Кипоренка-Доманського (1888–1955), російського співака
- 75 років з дня народження Лідії Андріївни Лисиченко

(1928), мовознавця. Була ініціатором оновлення і першою головою Харківського історико-філологічного товариства

- 26 березня - 155 років з дня народження Костянтина Олексійовича Андрєєва (1848–1921), українського та російського математика
Див.: Календарь знаменательных и памятных дат Харьковщины на 1978 год. - Х., 1977. - С. 24-25.
- 29 березня 100 років з дня народження Олександра Юхимовича Коржа (1903–1984), українського поета
- 30 березня - 80 років з дня народження Сергія Федоровича Ярмака (1923), Героя Радянського Союзу
- 3 квітня - 85 років з дня народження Олеся (Олександра) Терентійовича Гончара (1918–1995), українського прозаїка. З 1934 по 1937 рр. навчався в Харківському технікумі журналістики ім. М.Островського. Деякий час вчителював у с. Мануйлівці, потім працював у Харківській обласній газеті “Ленінська зміна”. У 1938 р. вступив до Харківського університету на філологічний факультет
- 5 квітня - 80 років з дня народження Тимура Михайловича Фрунзе (1923–1942), Героя Радянського Союзу
- 7 квітня - 135 років з дня народження Миколи Миколайовича Євдокимова (1868–1940), українського астронома. 1917–1930 рр. – директор Харківської астрономічної обсерваторії. Під його керівництвом у 1935 р. в Харкові організовано об’єднану службу часу
- 13 квітня - 100 років з дня народження Веніаміна Павловича Костенка (1903–1969), українського архітектора і художника
- 17 квітня - 85 років з дня народження Володимира Анатолійовича Добровольського (1918), українського прозаїка
Див.: Календар знаменних і пам’ятних дат Харківщини на 1993 рік. - Х., 1992. - С. 19-21.
- 18 квітня - 100 років з дня народження Надії Калістратівни Титаренко (1903–1976), української актриси
- 20 квітня - 80 років з дня народження Адольфа Марковича Константинопольського (1923), українського живописця
Див.: Календар знаменних і пам’ятних дат Харківщини на 1998 рік. - Х., 1997. - С. 11-12.

- 21 квітня - 90 років з дня народження Василя Івановича Агібалова (1913), українського скульптора
Див.: Література к знаменательным и памятным датам Харьковщины на 1988 год. - Х., 1987. - С. 14.
- 23 квітня - 70 років з дня народження Майї Давидівни Львович (1933), української поетеси
- 30 квітня - 155 років з дня народження Олександри Яківни Єфименко (1848–1918), українського і російського історика, етнографа
- 5 травня - 110 років з дня народження Федора Івановича Гнідого (1893–1980), українського гончара
- 80 років з дня народження Анатолія Григоровича Горбенка (1923–1995), українського театрознавця
- 80 років з дня народження Дмитра Яковича Шлапака (1923), українського критика, літературознавця
- 8 травня - 85 років з дня народження Миколи Тимофійовича Лисенка (1918), українського домриста, диригента
- 13 травня - 115 років з дня народження Віктора Карповича Троценка (1888–1978), українського архітектора
- 17 травня - 95 років з дня народження Леоніда Соломоновича Первомайського (1908–1973), українського прозаїка, поета
- 21 травня - 65 років з дня народження Володимира Мусійовича Шестопалова (1938–2001), українського актора
Див.: Календар знаменних та пам'ятних дат Харківщини на 1998 рік. - Х., 1997. - С. 12.
- 24 травня - 95 років з дня народження Григорія Михайловича Гельфандбейна (1908–1993), українського критика, літературознавця
Див.: Календар знаменних та пам'ятних дат Харківщини на 1998 рік. - Х., 1997. - С. 12-19.
- 28 травня - 95 років з дня народження Павла Петровича Горілого (1908–1941), українського графіка
- 31 травня - 95 років з дня народження Ростислава Георгійовича Івицького (1908–1974), українського актора (Харківський український драматичний театр ім. Т.Шевченка)
- 50 років з дня народження Ніни Антонівни Супруненко

(1953), української поетеси

- 7 червня - 120 років з дня народження Олександра Васильовича Шевченка (1883–1948), українського і російського художника, педагога. У 90-х рр. XIX ст. навчався в Харкові у Д.Безперчого
- 100 років з дня народження Івана Андріановича Багмута (1903–1975), українського прозаїка
Див.: Календар знаменних та пам'ятних дат Харківщини на 1993 рік. - Х., 1992. - С. 21.
- 8 червня - 185 років з дня народження Олександра Олексійовича Корсуна (1818–1891), українського поета–романтика
- 9 червня - 125 років з дня народження Івана Олександровича Мар'яненка (1878–1962), українського актора, режисера і педагога
Див.: Литература к знаменательным и памятным датам Харьковщины на 1988 год. - Х., 1987. - С. 17.
- 10 червня - 180 років з дня народження Івана Івановича Соколова (1823–1910), російського живописця, графіка
- 11 червня - 85 років з дня народження Василя Івановича Забашти (1918), українського живописця
- 14 червня - 115 років з дня народження Леоніда Арсенійовича Булаховського (1888–1961), українського мовознавця
- 95 років з дня народження Івана Виргана (1908–1975), українського поета
Див.: Литература к знаменательным и памятным датам Харьковщины на 1988 год.-Х., 1987. - С. 14- 15.
- 17 червня - 110 років з дня народження Леоніда Вітовича Болобана (1893–1979), українського драматурга, театрального діяча
- 19 червня - 80 років з дня народження Марії Олександрівни Єщенко (1923), української піаністки, педагога
- 22 червня - 65 років з дня народження Марини Романівни Черкашиної-Губаренко (1938), українського музикознавця, лібретиста
- 23 червня - 85 років з дня народження Валентина Валентиновича Сизикова (1918), українського живописця
Див.: Литература к знаменательным и памятным датам Харьковщины на 1988 год. - Х., 1987. - С. 18.

- 28 червня - 120 років з дня народження Павла Васильовича Голубєва (1883–1966), українського співака, педагога
- 2 липня - 195 років з дня народження Вадима Васильовича Пассека (1808–1842), російського історика, етнографа, археолога. Автор робіт: “Историко-статистическое описание Харьковской губернии 1836 г.”, “Города Харьковской губернии”
- 5 липня - 105 років з дня народження Лідії Антонівни Криницької (1898–1966), української актриси (Харківський державний академічний український драматичний театр ім. Т.Шевченка)
- 20 липня - 105 років з дня народження Олександри Петрівни Воронович (1898–1985), російської актриси (Харківський державний академічний російський драматичний театр ім. А.Пушкіна)
- 26 липня - 100 років з дня народження Мирона Олексійовича Лакшина (псевд. – Степняк) (1903–?), українського літературного критика
- 90 років з дня народження Віктора Івановича Хохрякова (1913–1986), російського актора. В 1933–1940 рр. працював у Харківському державному академічному російському драматичному театрі ім. О.Пушкіна
- 27 липня - 150 років з дня народження Володимира Галактіоновича Короленка (1853–1921), російського письменника, публіциста і громадського діяча. Часто бував у Харкові. Зв’язки з містом особливо зміцнилися в полтавський період життя письменника (1900–1921)
- 3 серпня - 80 років з дня народження Леоніда Сергійовича Братченка (1923), українського художника театру (Харківський державний академічний театр опери та балету ім. М.Лисенка)
- 5 серпня - 100 років з дня народження Бориса Романовича Гмирі (1903–1969), українського співака (Харківський державний академічний театр опери та балету ім. М.Лисенка)
- 15 серпня - 85 років з дня народження Віктора Івановича Віхтинського (1918), українського графіка
- 23 серпня - 100 років з дня народження Віктора Микитовича

Мізиненка (1903–1976), українського актора (Харківський державний академічний український драматичний театр ім. Т.Шевченка)

- 28 серпня 65 років з дня народження Валерія Давидовича Берліна (1938), українського філолога, краєзнавця
- 1 вересня - 65 років з дня народження Євгена Васильовича Лисенка (1938–2002), російського актора (Харківський державний академічний російський драматичний театр ім. О.Пушкіна)
- 7 вересня - 90 років з дня народження Лева Абрамовича Галкіна (1913–1992), українського прозаїка, поета
Див.: Календар знаменних та пам'ятних дат Харківщини на 1993 рік. - Х., 1992. - С. 22-23.
- 8 вересня - 105 років з дня народження Наталії Михайлівни Ужвій (1898–1986), української актриси. 1926–1936 рр. працювала в театрі “Березіль”
- 13 вересня - 55 років з дня народження Володимира Миколайовича Верховеня (1948), українського поета
- 16 вересня - 80 років з дня народження Михайла Федосійовича Гетьманця (1923), українського літературознавця
- 20 вересня - 50 років з дня народження Сергія Миколайовича Золотарьова (1953), українського диригента
- 22 вересня - 85 років з дня народження Лева Олександровича Яновицького (1918), українського архітектора
- 25 вересня - 75 років з дня народження Олександра Петровича Петросяна (1928), українського хорового диригента
- 27 вересня - 80 років з дня народження Василя Івановича Борового (1923), українського поета
Див.: Календар знаменних та пам'ятних дат Харківщини на 1998 рік. - Х., 1997. - С. 19-22.
- 1 жовтня - 150 років з дня народження Євлалії Павлівни Кадміної (1853–1881), оперної співачки
- 2 жовтня - 135 років з дня смерті Єгора Петровича Ковалевського (1811–1868), російського мандрівника і письменника
Див.: Календарь знаменательных и памятных дат Харьковщины на 1978 год. - Х., 1977. - С. 34-35.
- 4 жовтня - 75 років з дня народження Володимира Яковича Підгорного (1928), українського баяніста, педагога,

композитора

- 5 жовтня* - 85 років з дня народження Йосипа Ілліча Карася (1918), українського живописця
- 12 жовтня* - 100 років з дня народження Якова Васильовича Майстренка (1903–1987), українського прозаїка, драматурга
- 13 жовтня* - 165 років з дня народження Олександра Івановича Рубця (1838–1973), українського і російського композитора, фольклориста
- 14 жовтня* - 65 років з дня народження Тетяни Дмитрівни Медвідь (1938), українського художника театру (Харківський державний академічний український драматичний театр ім. Т.Шевченка)
- 19 жовтня* - 195 років з дня народження Альфонса Йосиповича Валицького (1808–1858), літературознавця. З 1837 р. - професор кафедри грецької літератури і древностей в Харківському університеті
- 19 жовтня* - 75 років з дня народження Євгена Федоровича Жердзицького (1928), українського живописця
Див.: Література к знаменательным и памятным датам Харьковщины на 1988 год. - Х., 1987. - С. 19.
- 22 жовтня* - 160 років з дня народження Генріка Семирадського (1843–1902), польського і російського живописця
- 23 жовтня* - 110 років з дня народження Пилипа Омеляновича Козицького (1893–1960), українського композитора, педагога, музикознавця
- 65 років з дня народження Ліни Костянтинівни Завальної (1938), українського архітектора
- 26 жовтня* - 65 років з дня народження Юрія Наумовича Венгеровського (1938), олімпійського чемпіона (1964), волейбол
- 2 листопада* - 65 років з дня народження Юрія Олексійовича Плаксієва (1938), українського архітектора
- 3 листопада* - 115 років з дня народження Якова Андрійовича Мамонтова (1888–1940), українського драматурга, театрознавця

- 5 листопада* - 180 років з дня народження Якова Івановича Щоголева (1823–1898), українського поета
- 125 років з дня народження Михайла Петровича Арцибашева (1878–1927), українського прозаїка, драматурга, публіциста
- 7 листопада - 120 років з дня народження Леоніди Миколаївни Балановської (1883–1960), української і російської співачки (Харківський державний академічний театр опери та балету ім. М.Лисенка)
- 60 років з дня народження Івана Михайловича Перепеляка (1943), українського поета, прозаїка
Див.: Календар знаменних та пам'ятних дат Харківщини на 1998 рік. Х., 1997. - С. 23-25.
- 8 листопада - 75 років з дня народження Леоніда Семеновича Тарабарінова (1928), українського актора
Див.: Литература к знаменательным и памятным датам Харьковщины на 1988 год. - Х., 1987. - С. 21-22.
- 10 листопада - 90 років з дня народження Генадія Івановича Брежньова (1913–1953), українського поета і перекладача
Див.: Литература к знаменательным и памятным датам Харьковщины на 1988 год. - Х., 1987. - С. 23.
- 11 листопада - 80 років з дня народження Віталія Петровича Холода (1923–1993), російського прозаїка
- 13 листопада - 110 років з дня народження Маргарити Орестівни Габель (1893–1981), українського літературознавця
- 14 листопада - 60 років з дня народження Раїси Опанасівни Кириченко (1943), української співачки. Навчалася на диригентсько-хоровому факультеті Харківського інституту мистецтв
- 15 листопада* - 80 років з дня народження Віктора Васильовича Кочевського (1923), українського поета, перекладача
- 17 листопада - 140 років з дня народження Єгора Кузьмича Редіна (1863–1908), російського історика мистецтва і археології
Див.: Календар знаменних та пам'ятних дат Харківщини на 1998 рік. - Х., 1997. - С. 26.
- 17 листопада - 215 років з дня народження Михайла Семеновича Щепкіна (1788–1863), українського і російського актора
Див.: Литература к знаменательным и памятным датам Харьковщины на 1988 год.- Х., 1987. - С. 23-24.

- 19 листопада - 70 років з дня народження Вадима Олександровича Левіна (1933), російського поета, перекладача
- 21 листопада - 75 років з дня народження Нінель Олександрівни Ткаченко (1928), української співачки
- 24 листопада - 85 років з дня народження Віктора Марковича Лагози (1918–2002), українського поета, прозаїка
Див.: Литература к знаменательным и памятным датам Харьковщины на 1988 год. - Х., 1987. - С. 24-25.
- 27 листопада - 75 років з дня народження Валентина Івановича Грищенка (1928), українського вченого-медика
- 29 листопада - 225 років з дня народження Григорія Федоровича Квітки-Основ'яненка (1778–1843), українського письменника
Див.: Календар знаменних і пам'ятних дат Харківщини на 1993 рік. - Х., 1992. - С. 23-24.
- 30 листопада - 100 років з дня народження Миколи Йосиповича Сказбуша (1903–1989), українського прозаїка
Див.: Литература к знаменательным и памятным датам Харьковщины на 1988 год. - Х., 1987. - С. 25-26.
- 1 грудня - 70 років з дня народження Рімки Олександрівни Катаєвої (1933), російської поетеси
Див.: Календар знаменних і пам'ятних дат Харківщини на 1998 рік. - Х., 1997. - С. 27-28.
- 5 грудня - 125 років з дня народження Олександра Олеся (Олександра Івановича Кандиби) (1878–1944), українського поета, прозаїка, драматурга. Навчався в Харківській сільськогосподарській школі, потім у Харківському ветеринарному інституті
- 80 років з дня народження Бориса Мойсейовича Табаровського (1923), російського актора (Харківський державний академічний російський драматичний театр ім. О.Пушкіна)
- 75 років з дня народження Івана Костянтиновича Дерюгіна (1928), олімпійського чемпіона (1956), сучасне п'ятиборство
- 9 грудня - 140 років з дня народження Бориса Дмитровича Грінченка (1868–1910), українського письменника, філолога, етнографа
Див.: Календар знаменних і пам'ятних дат Харківщини на 1998 рік. - Х., 1997. - С. 29-31.

- 12 грудня - 75 років з дня народження Леоніда Федоровича Бикова (1928–1979), українського актора театру і кіно, кінорежисера. У 1951 р. закінчив Харківський театральний інститут. До 1960 р. працював у Харківському державному академічному українському драматичному театрі ім. Т.Шевченка
- 13 грудня - 110 років з дня народження Миколи Хвильового (1893–1933), українського поета, прозаїка
Див.: Календар знаменних і пам'ятних дат Харківщини на 1993 рік. - Х., 1992. - С. 25-30.
- 15 грудня - 85 років з дня народження Григорія Зіновійовича Крижевського (1918–1992), українського живописця
- 17 грудня - 95 років з дня народження Юрія Володимировича Шевельова (1908–2002), українського мовознавця, мистецтвознавця і літературознавця. 1908–1943 рр. жив і працював у Харкові
- 21 грудня - 210 років з дня народження Ореста Михайловича Сомова (1793–1833), українського літературного критика, письменника
- 24 грудня - 115 років з дня народження Олександра Львовича Ейнгорна (1888–1939), українського архітектора
- 100 років з дня народження Олексія Миколайовича Душкіна (1903–1977), українського і російського архітектора
- 27 грудня - 105 років з дня народження Леоніда Григоровича Гайдамаки (1898-?), українського співака-бандуриста, диригента, композитора, педагога. Організатор і диригент оркестрів українських народних інструментів: при клубі “Металіст” (1921–1924), Палаці піонерів (1934–1941)
- 31 грудня - 85 років з дня народження Данили Олександровича Бакуменка (1918), українського поета, прозаїка
- 80 років з дня народження Василя Трохимовича Бондаря (1923–1969), українського поета, прозаїка
Див.: Календар знаменних та пам'ятних дат Харківщини на 1998 рік. - Х., 1997. - С. 32-34.
- 50 років з дня народження Віктора Дмитровича Сидоренка (1953), українського живописця

Цього року виповнюється

- 1768 - 235 років з дня народження Федора Кіндратовича (справж. ім'я Фрідріх Маршал) Біберштейна (1768–1826), ботаніка-систематика, мандрівника
- 1778 - 225 років з дня народження Євгена Олексійовича Васильєва (1778–1833), російського архітектора
- 1788 - 215 років з дня народження Івана Яковича Кронеберга (1788–1838), українського теоретика мистецтва. З 1819 р. – професор кафедри латинської словесності та давнини в Харківському університеті
- 1793 - 210 років з дня народження Олександра Васильовича Склабовського (1793–1831), українського письменника, журналіста. З 1820 р. викладав російську словесність в Харківському університеті
- 1828 - 185 років з дня народження Івана Федоровича Леваковського (1828–1893), російського геолога. Перший професор геології Харківського університету. Був одним із засновників і головою Харківського товариства дослідників природи
- 1863 - 140 років з дня народження Михайла Іродіоновича Дашкевича (1863–1930), українського інженера і архітектора. 1893–1903 рр. – міський архітектор Харкова
- 140 років з дня народження Еудженіо Еспозіто (1863–1935), італійського диригента і композитора. З 1892 р. – диригент опери в Харкові
- 140 років з дня народження Марії Миколаївни Грінченко (1863–1928), української письменниці, педагога, дружини Б.Грінченка
- 1868 - 135 років з дня народження Миколи Євдокимова (1868–1940), російського астронома. 1917–1937 рр. – директор Харківської обсерваторії
- 1873 - 130 років з дня народження Костянтина Михайловича Жукова (1873–1940), українського і російського архітектора, теоретика і практика українського модерну. Був професором Харківського художнього інституту
- 130 років з дня народження Павла Кіндратовича Луценка

(1873–1934), українського піаніста і педагога. З 1921 р. – перший ректор Харківського музично-драматичного інституту

1903 - 100 років з дня народження Олексія Олександровича Тація (1903–1967), українського архітектора

100 років з дня народження Василя Яковича Вразливого (1903–1937), українського прозаїка

Розділ III.

МАТЕРІАЛИ НА ДОПОМОГУ ВІДЗНАЧЕННЯ ЗНАМЕННИХ І ПАМ'ЯТНИХ ДАТ НА 2003 РІК

85 років з дня народження 6 лютого Анатолія Захаровича Парфиненка

Парфиненко Анатолій Захарович, український кобзар. Народився 6 лютого 1918 року в с. Покровське Дніпропетровської області. У дитинстві втратив зір. Вчився у кобзарів Ф.Д.Кушнерика, Є.Х.Мовчана, Є.О.Адамцевича, В.М.Перепелюка. Під час Великої Вітчизняної війни виступав із антифашистським репертуаром в окупованих селах Полтавщини. Після війни організував в Миргороді народну капелу.

З 1957 року А.З.Парфиненко жив у Харкові.

В репертуарі пісні ліричні: “Як її покохав”, “Вечірня”, “Очі”, на вірші Т.Шевченка (“Вітер з гаєм розмовляє”), П.Глазового (“Пісня про перших космонавтів”), О.Ющенка (“Любисток”), обробки українських народних пісень.

Помер А.З.Парфиненко 5 серпня 1990 року в Харкові.

Ющенко О. Парфиненко Анатолій Захарович // Мистецтво України: Біограф. довід. - К., 1997. - С. 463.

Про А.З.Парфиненка :

Логвиненко Л. Бандура – інструмент козацький // Веч. Харків. - 1989. - 21 берез.

Матюх Н. “Кобзи я не покину” // Веч. Харків. - 1983. - 19 трав.

Матюх Н. Струни бандури, струни душі // Веч. Харків. - 1981. - 14 листоп.; Прапор. - 1983. - № 5. - С. 99-101.

Овод В. Живе у Харкові кобзар // Україна. - 1983. - № 22. - С. 23.

Салімонович Л. Взяв би я бандуру... // Лен. зміна. - 1989. - 24 жовт.

105 років з дня народження 8 березня - Михайла Дмитровича Тіца

Тіц Михайло Дмитрович, український композитор, піаніст, педагог. Народився 8 березня 1898 року в Петербурзі в сім'ї музикантів-аматорів. Закінчив у 1924 р. Харківський музично-драматичний інститут, де навчався на композиторському і фортепіанному відділеннях. Його викладачами були талановиті музиканти – С.С.Богатирьов, П.К.Луценко.

З 1934 року М.Д.Тіц починає працювати в Харківській державній консерваторії викладачем композиції і теоретичних дисциплін. У 1935 році він обирається головою Харківської композиторської організації і отримує звання професора консерваторії.

Серед учнів М.Д.Тіца – П.Гайдамака, Л.Колодуб.

Твори: опери “Перекоп” (1939), “Гайдамаки” (1941), кантата “Пісня Червоної кінноти” (1936); оркестрова, камерна музика, романси, музика до театральних вистав.

Автор праць: “Про тематичну і композиційну структуру музичних творів” (1962), “Про сучасні проблеми теорії музики” (1976), “Підручник поліфонії” (1972, рукопис).

Чи мало сил віддав М.Д.Тіц громадській діяльності. Він обирався депутатом Харківської міськради, був незмінним членом правління – Харківської композиторської організації.

М.Д.Тіц – один із корифеїв української музики і засновників харківської теоретико-композиторської школи, зробив значний внесок у різні галузі музичного мистецтва і науки, посів гідне місце в історії української музичної культури.

Помер М.Д.Тіц 12 жовтня 1978 року в Харкові.

Біографічні довідки:

Тіц Михайло Дмитрович // Мистецтво України: Біогр. довід. - К., 1997. - С. 583-584.

Тиц Михаил Дмитриевич // УСЭ. - К., 1984. - Т. 11. - С. 173.

Твори М.Д.Тіца :

В гостях у тракторобудівників // Веч. Харків. - 1981. - 14 жовт.

Студентський камерний [оркестр ін-ту мистецтв ім. І.П.Котляревського] // Культура і життя. - 1977. - 24 лют.

Що нам заважає: [Про творчість харк. композиторів] // Культура і життя. - 1965. - 16 груд.

Про М.Д.Тіца :

Галкін В. Композитор і педагог // Крас. знамя. - 1978. - 25 марта.

Галкин В. Концерт памяти [музыковеда, проф. Харьк. ин-та искусств им. И.Котляревского М.Д.Тіца] // Панорама плюс. - 1998. - № 1. - С. 8.

Калашник П.П. Михайло Дмитрович Тіц // Музична Харківщина: Зб. наук. пр. колективу авторів Харк. ін-ту мистецтв ім. І.П.Котляревського. - Х., 1992. - С. 70-76.

Руданова С. Жизнь, отданная музыке // Слобода. - 1998. - 20 марта.

155 років з дня народження 30 квітня - Олександри Яківни Єфименко

Єфименко Олександра Яківна, український і російський історик та етнограф. Народилася 30 квітня 1848 року в с. Варзуга Терського району Мурманської області. Жила в Чернігові, Харкові (з 1879 р.), де брала активну участь в діяльності історико-філологічного товариства при Харківському університеті. З 1907 року - зав. кафедрою російської історії та викладач історії України на Бестужевських вищих жіночих курсах у Петербурзі. У 1910 році Харківський університет присвоїв О.Я.Єфименко, вперше серед жінок Росії, ступень почесного доктора російської історії.

Основні праці: “Южная Русь. Очерки, исследования, заметки” (1905); “История украинского народа” (1906). В них використовуються й досліджуються твори української літератури VI-VIII ст. О.Я.Єфименко – автор статей: “Про етнографічні особливості південно-руського племені” (1885), “Пам’яті Тараса Григоровича Шевченка” (1901), “Котляревський в історичних обставинах” (1905).

Ранні праці О.Я.Єфименко з історії землеволодіння і суспільних відносин дістали високу оцінку К.Маркса, Ф.Енгельса. В.І.Ленін використав історичні дослідження О.Я.Єфименко в полеміці з аграрного питання.

18 грудня 1918 року О.Я.Єфименко вбили петлюрівські бандити на хуторі Любочці Харківської губернії (тепер Вовчанського району Харківської області).

Біографічні довідки:

Єфименко Александра Яковлевна // БСЭ. - М., 1972. - Т. 9. - С. 108.

Астахов В.И. Єфименко Александра Яковлевна // УСЭ. - К., 1980. - Т. 3. - С. 533.

Єфименко Олександра Яківна // Український Радянський енциклопедичний словник. - К., 1986. - Т. 1. - С. 614.

Сулима М. Єфименко Олександра Яківна // Українська літературна енциклопедія. - К., 1990. - Т. 2. - С. 189.

Твори О.Я.Єфименко:

История украинского народа. - К.: Лыбидь, 1990. - 512 с.

Історія України та її народу. - К.: Мистецтво, 1992. - 254 с.

Про О.Я.Єфименко:

Історія Української РСР: Короткий нарис. - К., 1981.

Єфименко О.Я. - С. 200, 254.

Марков П. А.Я.Єфименко – историк Украины. - К., 1966.

* * *

Катречко Т. З когорти славних // Веч. Харків. - 1981. - 16 лип.

Катречко Т. Первая женщина-доктор русской истории // Крас. знамя. - 1982. - 31 янв.

Корж М. Вечір пам'яті родини Єфименків // Панорама. - 1997. - 31 трав. - С. 10.

Марков П. Олександра Єфименко // Історія України. - 1998. - № 17. - С. 4-5.

Пироженко М. Автори перших популярних книг з історії України та їх творчий доробок (кінець XIX ст.–20-рр. XX ст.). Ч.1: О.Я.Єфименко // Історія в шк. - 1998. - № 4. - С. 10-14.

Скакун О. Дочь двух народов // Крас. знамя. - 1978. - 17 дек.

Старков В. Листи Олександри Єфименко до Федора Вовка // Схід–Захід: Іст.-культурол. зб. / Упоряд. В.В.Кравченко - Х., 1999. - С. 212-217.

Русова С. Визначні наші жінки: Науковець чулої душі // Неопалима купина. - 1995. - № 1. - С. 73-75.

Шестакова И. Возвращение забытых имен // Харьк. пожар. вестн. - 2002 . - 17 нояб.

Шерстюк Т. Фольклорист, педагог, историк // Слобода. - 1998. - 1 мая.

**50 років з дня народження
31 травня - Ніни Антонівни
Супруненко**

Супруненко Ніна Антонівна, українська поетеса. Народилася 31 травня 1953 року в с. Новоселиця Семенівського району Полтавської області в сім'ї службовців. Закінчила Лохвицьке медичне училище, працювала операційною сестрою в м. Полтаві. У 1982 році закінчила Харківський інститут культури, після закінчення якого працювала в Будинку культури студентів.

Друкується з 1970 року. Автор збірок: “Дарунки долі” (1990), “Цветные сны” (1993), “У лабіринтах болю і розлук” (1993). Член СП України з 1992 року.

Гошовська В.А. Супруненко Ніна Антонівна // Літературна Харківщина: Довідник. - Х., 1995. - С. 306.

Твори Н.А.Супруненко :

Дарунок долі: Поезії. - К.: Рад. письменник, 1990. - 126 с.

Звезда упавшая вчера...: Стихи. - М.: Берегиня, 1997. - 112 с.

Цветные сны: Стихотворения. - К.: Ирис, 1993. - 241 с.

Рец.: **Гаряев В.** Цветные сны как мировосприятие // Веч. Харьков. - 1994. - 17 февр.

Корж Н. Цветные сны Нины Супруненко // Панорама. - 1994. - № 9. - С. 11.

* * *

Високе небо: [Вірші] // Дніпро. - 1988. - № 9. - С. 61-62.

Слова; “Мені цей зошит тільки сум нав'яв...”; “Парасольку вириває вітер...”; “Терплю страждання й прикrostі...”; “Я дуже рідко...”; Щастя: Вірші // Веч. Харків. - 1993. - 29 квіт.

“**В мені** вбачаєш жінку й поетесу...”; Груші; “Моя рука з твоєю вислиза...”; Сонячне проміння: [Вірші] // Березіль. - 1996. - № 11/12. - С. 8-10.

“**Коли** вже нас на цій землі не стане...”; “На острові страждань посеред ночі”: [Вірші] // Дружба. - 1996. - 8 берез.

“**Якщо** нам друзі біль такий несуть...”; День порозуміння: Я померла восьмого січня; Кругла дата: [Вірші] // Літ. Україна. - 1996. - 29 лют.

“**Нет**, я тебя теперь не позову...”; “О чем мы говорили?...”: [Стихи] // Дружба. - 1998. - 14 лют.

Ірині Поляковій – 50 // Літ. Україна. - 1999. - 14 жовт.

“**Мені** цей зошит...”; Домовик; Мое “люблю”; “Люблю я маки степові...”; “І знову рідний Харків...”: [Вірші] // Слобід. край. - 2000. - 11 січ.

“**Цей** щедрий стіл...”; “Я малювала нашу зустріч...”; “Не залежить від нас...”; Відчайдушне чекання слова; “На пляж холодний сніг іде...”; “Десь глухо поїзд прокричав...”; “Гарячий сніг пече долоні...”; “У тебе там життя...”; Транзит; Звільнення; “На підвіконні запалила свічку...”: [Вірші] // Краєвид. - 2000. - 16 верес.

Про Н. Супруненко :

Жінка і вінок сонетів // Молодь України. - 1990. - 8 берез.

Земляна Т. Нехай і далі дихає поезією // Панорама. - 1997. - 28 черв. - С. 7.

Корж М. Крила поезії Ніни Супруненко // Панорама. - 1996. - № 11. - С. 11.

Лагоза Я. Лауреат премії ім. Олександра Олеся [Ніна Супруненко] // Літ. Україна. - 2000. - 8 черв.

**80 років з дня народження
3 серпня - Леоніда Сергійовича
Братченка**

Братченко Леонід Сергійович, український художник театру, народний художник УРСР з 1976 року. Народився 3 серпня 1923 року в м. Одеса. У 1951 р. закінчив Харківський художній інститут. З 1955 року – художник-постановник, з 1968 року – головний художник Харківського державного академічного театру опери та балету ім. М.Лисенка.

Оформив опери: “Бал-маскарад” Дж.Верді (1964), “Євгеній Онегін” П.Чайковського (1965, 1980), “Спартак” А.Хачатуряна (1966), “Наталка Полтавка” М.Лисенка (1982), “Тисяча й одна ніч” Ф.Амірова, “Доно Карлос” Дж.Верді (обидва - 1984), “Собор Паризької богоматері” Ц.Пуні (1985), “Аїда” Дж.Верді (1988).

Біографічні довідки:

Братченко Леонід Сергійович // Український Радянський енциклопедичний словник. - К., 1986. - Т. 1. - С. 213.

Кучеренко З. Братченко Леонід Сергійович // Мистецтво України: Енциклопедія. - К., 1995. - Т. 1. - С. 250.

Братченко Леонід Сергійович // Мистецтво України: Біогр. довід. - К., 1997. - С. 85.

Братченко Леонід Сергійович // Художники Харкова. - Х., 1967. - С. 49.

Братченко Леонид Сергеевич // Харьковский государственный Ордена Трудового Красного Знамени академического театра оперы и балета им. Н.В.Лысенко. - Х., 1987. - С. 7.

Про Л.С.Братченко:

Братченко Л. Талант і серце - опері: [Бесіда з нар. худож. України / Записала Є.Серебрякова] // Веч. Харків. - 1983. - 10 верес.

Веселка С. Заслужений // Культура і життя. - 1970. - 6 серп.

Денисенко О. Художнє подружжя: [Г.Фісан і Л.Братченко] // Слобода. - 1993. - № 68. - С. 6.

Денисенко О. Художник и театр // Слобода. - 1998. - 15 сент.

Про присвоєння артистам Харківського державного академічного театру опери та балету ім. М.Лисенка почесних звань УРСР: [Нар. худож. УРСР - Братченку Л.С., голов. худож.]: Указ Президії Верхов. Ради УРСР, 17 лют. 1976 р. // Відомості Верхов. Ради УРСР. - 1976. - № 9. - С. 76-77.

**100 років з дня народження
Бориса Романовича
Гмирі**

5 серпня -

Гмиря Борис Романович, український співак (бас), народний артист СРСР з 1951 року. Народився 5 серпня 1903 року в м. Лебедині Сумської області. У 1939 році закінчив Харківську консерваторію. 1936–1939 рр. співав на сцені Харківського державного академічного театру опери та балету ім. М.Лисенка. 1939–1957 рр. – у Київському театрі опери та балету.

Партії: Тарас Бульба (однойменна опера Лисенка), Трохим (“Наймичка” Вериківського), Сусанін (“Іван Сусанін” Глинки), Мефістофель (“ Фауст” Гуно). Також виступав з концертною діяльністю. У репертуарі Гмирі було понад 500 творів світової вокальної та української народної музики.

Лауреат Державної премії СРСР 1952 року.

Помер Борис Романович Гмиря 1 серпня 1969 року в Києві, похований на Байковому цвинтарі.

Біографічні довідки:

Гмыря Борис Романович // БСЭ. - М., 1971. - Т. 6. - С. 612.

Гмыря Борис Романович // УСЭ. - К., 1980. - Т. 3. - С. 64.

Гмиря Борис Романович // Український Радянський енциклопедичний словник. - К., 1986. - Т. 1. - С. 417.

Твори Б.Р.Гмирі:

Борис Гмыря: Статті, днівники, письма, воспоминання. - М.: Музыка, 1988. - 238 с.

***

Ювілей Харківської консерваторії // Мистецтво. - 1968. - № 2. - С. 26.

Про Б.Р.Гмирю:

Лисенко І. Висока мудрість простоти // Культура і життя. - 1993. - 11 серп.

Яценко І. Пам'яті Бориса Гмирі: [Бесіда з солісткою Харк. опер. театру І.Яценко, ініціатором та виконавицею концерт. програми, присвяч. видат. співаку / Записала М.Спірта] // Укр. муз. газ. - 1999. - № 4. - С. 8.

150 років з дня народження
1 жовтня - Євлалії Павлівни
Кадміної

Кадміна Євлалія Павлівна, оперна співачка. Народилася 1 жовтня 1853 року в м. Калуга в родині купця. У 16 років закінчила Московський інститут шляхетних дівочих, продовжила навчання в Московській консерваторії. По закінченні консерваторії, дев'ятнадцятирічна співачка стала незабаром гордістю і прикрасою оперних театрів. Рідкісний по красі голос артистки відрізнявся величезним діапазоном. Вона виконувала не тільки меццо-сопранові партії, але також і сопранові, колоратурні, а часом і контральтаві.

З тріумфальним успіхом проходили гастролі Є.Кадміної не тільки в Москві, але й у Петербурзі, Києві, Харкові, Казані, а крім того, у містах Італії – Неаполі, Турині, Мілані.

Тісні дружні зв'язки підтримувала Є.Кадміна з відомим харківським діячем в галузі народної освіти Христиною Данилівною Алчевською. Крім оперної майстерності, акторка володіла від природи драматичним талантом.

В останні два роки свого життя Є.Кадміна жила в Харкові. Новий театральний сезон 1881–1882 р. у трупі П.Медведева продовжувався недовго. 10 листопада 1881 року Є.Кадміна трагічно померла на сцені театру. Артистка похована в Харкові на цвинтарі по вул. Пушкінській.

Біографічна довідка:

Кадмина (Евлалия Павловна) // Энциклопедический словарь / Брокгауз, Ефрон. - СПб., 1899. - Т. 26. - С. 877.

Про Є.П.Кадміну

Яголим Б. Комета дивной красы. Жизнь и творчество Е.Кадминой. - М., 1970.

* * *

Авербух С. “Вся огонь, вся страсть, вся противоречия” // Время. - 1999. - 21 дек.

Галкин В. Актриса трагической судьбы // Вісті Дергачівщини. - 2000. - 24 черв.

Ільїна М. “Комета дивної краси...” // Веч. Харків. - 1988. - 20 жовт.

Кравец В. В зеркалах судьбы: [О спектакле “Святая грешница Евлалия”, посвященном артистке] // Панорама. - 2000. - 7 июля.

Милославський К., Івановський П. Харківський театр опери та балету. - К.: Мистецтво, 1965. - 136 с.

Кадміна Є. – С. 23.

Сарана О., Строков Л. Доля актриси // Прапор. - 1963. - № 10. - С. 94-95.

Бібліографія:

Памятники истории и культуры Харьковской области: Библиогр. указ. - Х., 1983.

Кадмина Е.П. – С. 140.

Харьков и губерния на страницах газеты “Харьковские губернские ведомости” 1883–1917: Библиогр. указ. / Харьк. гос. науч. б-ка им. В.Короленко. - Х., 1993. - Вып. 1 (1881–1891)

Кадмина Е.П. - С. 5, 6, 10, 11, 12, 17, 19, 21, 34, 95.

Харьков и губерния на страницах газеты “Харьковские губернские ведомости” 1883–1917: Библиогр. указ. / Харьк. гос. науч. б-ка им. В.Короленко. - Х., 1994. - Вып. 3 (1897-1902 гг.)

Кадмина Е.П. - С. 104, 126.

180 років з дня народження 5 листопада - Якова Івановича Щоголева

Щоголев Яків Іванович, український поет. Народився 5 листопада 1823 року в с. Охтирка (зараз Сумської області) в сім'ї службовця. Навчався в Охтирському трикласному повітовому училищі, потім – у Першій Харківській гімназії. В 1843–1848 рр. – на філософському факультеті Харківського університету. Служив урядовцем. Літературною діяльністю Щоголев почав займатися в 40-х роках. У перших віршах не виходив за межі романтичних образів, популярних у представників харківської школи романтиків. Починав писати російською мовою. Друкувався в “Литературной газете”, “Отечественных записках”, альманаху “Молодик”. згодом опублікував українські поезії (“Неволя”, “На згадування Климовського”, “Могила”).

Найбільш плідними роками у творчості Я.І.Щоголева стали 1876–1877 рр. Саме в цей час було написано більшість віршів, що увійшли до збірок “Ворскло” (1883) та “Слобожанщина” (1888). Ці збірки характеризують Я.І.Щоголева як своєрідного і неповторного майстра художнього слова, котрий своєю творчістю засвідчив глибоке розуміння життєвих проблем людини і світу, сутності усього живого і суцього.

Багато віршів Я.І.Щоголева, покладених на музику, стали народними піснями.

Помер Я.І.Щоголев 8 червня 1898 року в Харкові.

Біографічні довідки:

Сумцов Н. Щоголев (Яков Иванович) // Энциклопедический словарь / Брокгауз, Ефрон. - СПб., 1904. - Т. 79. - С. 88-89.

Щоголев Яков Иванович // БСЭ. - М., 1978. - Т. 29. - С. 542.

Щоголев Яків Іванович // Українські письменники: Біобібліогр. слов. - К., 1963. - Т. 3. - С. 740-748.

Погрібний А. Щоголев Яків // Українська література у портретах і довідках: Давня література - література ХІХ ст.: Довідник. - К., 2000. - С. 344-346.

Маслов І.С. Щоголев (Щоголів) Яків Іванович // Літературна Харківщина: Довідник. - Х., 1995. - С. 356-357.

Твори Я. І. Щоголева :

Вибране. - К.: Дніпро, 1971. - 158 с.

Поезії. - К.: Рад. письменник, 1958. - 510 с.

Твори. - К.: Держлітвидав УРСР, 1961. - 356 с.

Чередничка: Вибр. твори. - К.: Веселка, 1968. - 211 с.

Про Я. І. Щоголева :

Балабуха К. Слово Харківське: Нотатки літературознавця: [Про поетів Щоголева, Кулика, Манжури, Грабовського та ін.] // Веч. Харків. - 1971. - 24 серп.

Видатні українці: [До 175-річчя з дня народж. класика укр. літ.] // Все для вчителя. - 1998. - № 19/20. - С. 4-5.

Рибальченко Р. Бачу мою неньку, бачу Україну // Слобід. край. - 2001. - 7 черв.

Бібліографія:

История Харьковского университета: Сист. библиогр. указ. 1805–1917. - Х., 1993.

Щоголев Я.И. – С. 19-20.

Харьков и губерния на страницах “Харьковские губернские ведомости” 1838–1917: Библиогр. указ. / Харьк. гос. науч. б-ка им. В.Короленка. - Х., 1993. - Вып. 1 (1881–1891 гг.)

Щоголев Я.И. - С. 90.

Харьков и губерния на страницах “Харьковские губернские ведомости” 1838–1917: Библиогр. указ. / Харьк. гос. науч. б-ка им. В.Короленка. - Х., 1994. - Вып. 3 (1897–1902 гг.)

Щоголев Я.И. – С. 40.

**80 років з дня народження
15 листопада - Віктора Васильовича
Кочевського**

Віктор Васильович Кочевський, український поет і перекладач. Народився 15 листопада 1923 року в с. Різуненкове Валківського району Харківської області. Дитячі і юнацькі роки пройшли в селищі Коломак. В 1941 р. В.В.Кочевський закінчив середню школу і був призваний у діючу армію. Служив матросом на Чорноморському флоті, брав участь у боях, кілька разів був поранений. Після війни працював у пресі, закінчив Харківську партійну школу (1953) та Київський університет (1956). Працював інструктором Коломацького райкому партії, редактором районної газети, кореспондентом газети “Літературна Україна”. Обирався головою правління Харківської організації СП України. З 1976 року живе у Києві. Нагороджений орденом Слави III ст., медалями. Заслужений діяч культури Вірменської РСР.

Перша збірка віршів “Господарі весни” вийшла у 1951 році. В.В.Кочевський – автор понад 30 збірок поезій та перекладів переважно з вірменської мови.

За цикл поезій “Барев, моя Вірменіє!” у збірнику “На крутосхилах літ” удостоєний премії ім. П.Тичини “Чуття єдиної родини” (1976).

Член СП СРСР з 1952 р.

Біографічні довідки:

Кочевський Віктор Васильович // Українські письменники: Біобібліогр. слов. - К., 1965. - Т. 4. - С. 783-785.

Кочевський Віктор // Письменники Радянської України: Біобібліогр. довід. - К.: Рад. письменник, 1988. - С. 314.

Твори В.В.Кочевського :

Відгомін: Поезії. - К.: Укр. письменник, 1995. - 93 с.

Вибране: Поезії. - К.: Дніпро, 1983. - 527 с.

Рец.: **Росьовий О.** Хороше слово варте скакуна... // Сіл. вісті. - 1983. - 13 листоп.

Дружне колосіння: Поезії. - К.: Рад. письменник, 1959. - 63 с.

Земля вдохновения: Стихи. - М.: Сов. писатель, 1966. - 115 с.

Земля натхнення: Поезії. - К.: Держлітвидав УРСР, 1961. - 230 с.

Рец.: **Гельфандбейн Г.** Земля, хліб, праця // Прапор. - 1962. - № 6. - С. 88-90.

Карбівничий: Поезії. - К.: Дніпро, 1968. - 207 с.

Рец.: **Стефанський А.** Будь гідний хліба / Вітчизна. - 1968. - № 12. - С. 204-206.

Озиме світло: Поезії. - К.: Рад письменник, 1985. - 102 с.

Рец.: **Цюпа Н.** Правда хліба // Сіл. вісті. - 1986. - 12 січ.

Скирда Н. “Возносити землю до зір...” // Дніпро. - 1987. - № 2. - С. 127-129.

Памолодь серця: Поезії. - Х.: Кн. вид-во, 1962. - 78 с.

Ровесники весни: Поезії. - К.: Молодь, 1977.

Рец.: **Чередниченко Д.** В одній навік злютованій шерензі... // Літ. Україна. - 1978. - 18 лип.

Сонячні весла: Поезії. - Х.: Прапор, 1965. - 79 с.

* * *

Ранковий Харків: [Вірші] // Харків: Альманах. - Х., 1955. - Кн. 8. - С. 11-12.

Жатва. Звездопад. Мое Ризуненково: [Стихи] // Дружба народів. - 1963. - № 9. - С. 175-176.

Осілля веселка. Лісник: [Поезії] // Вітчизна. - 1964. - № 10. - С. 3-5.

Подвижник в житті і поезії: [До 100-річчя з дня народж. П.А.Грабовського] // Соціаліст. Харківщина. - 1964. - 11 верес.

Жизнь, время, художник: [Публицистика] // Правда Украины. - 1965. - 4 сент.

На бистрину життя // Прапор. - 1966. - № 10. - С. 6-7.

Верховіття творця: [До 60-річчя з дня народж. В.Мисика] // Літ. Україна. - 1967. - 25 лип.

Слово, як веселка: [Рец. на кн. І.Виргана “Питиме зілля”] // Сіл. вісті. - 1967. - 21 верес.

Зерна щастя: [Вірші про Харків] // Рад. Україна. - 1968. - 23 серп.

На квітучих берегах слова: [До 60-річчя з дня народж. І.Виргана] // Прапор. - 1968. - № 6. - С. 54-58.

Слово, перевите грозою і веселкою: [До 60-річчя з дня народж. І.Виргана] // Соціаліст. Харківщина. - 1968. - 1 черв.

Осілля сурми: [До 60-річчя з дня народж. І.Муратова] // Робіт. газ. - 1972. - 28 лип.

Валківська балада: [Пам'яті більшовика-підпільника І.П.Кобця] // Лен. зміна. - 1977. - 20 груд.

“**Припадаю** до чистих криниць”: [Про І.Муратова] // Сіл. вісті. - 1992. - 16 верес.

Про В.В.Кочевського :

Гаман В. Життєві уроки дружби // Прапор. - 1983. - № 11. - С. 123-125.

Мищенко М. Людина вітається з колосом // Соціаліст. Харківщина. - 1964. - 22 верес.

Осадчук П. Найсерйозніший серед нас веселих: В.Кочевському – 75 // Літ. Україна. - 1998. - 19 листоп.

**70 років з дня народження
19 листопада - Вадима Олександровича
Левіна**

Левін Вадим Олександрович, поет, перекладач, педагог. Народився 19 листопада 1933 року в м. Харкові в сім'ї робітника. Навчався в середній школі № 97 м. Харкова. Після закінчення філологічного факультету Харківського університету працював у школі. Як педагог велику увагу приділяє дитячій поетичній творчості. Пише російською мовою. Публікується з 1959 р.

Автор книжок: “Глупая лошадь” (1969), “Прогулка с дочкой” (1971).

Про свою педагогічну діяльність розповів у брошурі “Воспитание творчества” (1977). Творча робота з дітьми одержала позитивний відгук на Україні та за її межами.

Член СП України з 1989 року.

Гетьманець М.Ф. Левин Вадим Олександрович // Літературна Харківщина: Довідник. - Х., 1995. - С. 205.

Твори В.О.Левіна:

Глупая лошадь. - Х.: Экспресс, 1992. - 62 с.

Ранкові роси. 1 клас: Кн. для читання. - Х.: Світ дитинства, 1998. - 232 с.

* * *

Мы читаем и пишем стихи: [О юных поэтах лит. студии при харьк. Дворце пионеров] // Комс. знамя. - 1967. - 30 марта.

Казка про смутну рибку; Історія з сундуком; Цитуйте, будьте ласкаві!; Історія з бегемотом: [Вірші] / Пер. з рос. Ю.Стадниченко // Прапор. - 1985. - № 2. - С. 182-184.

Про В.О.Левіна:

Нові члени спілки письменників: [Левін Вадим Олександрович – доц. ХДПІ ім. Г.С.Сковороди] // Літ. Україна. - 1989. - 20 лип.

**1638 - 365 років
з часу заснування
м. Чугуєва**

Багалей Д.И. Очерки из истории колонизации степной окраины Московского государства. - М.: Изд-во Император. о-ва Истории Древностей Российских при Моск. ун-те, 1887.

Чугуев. – С. 56, 57, 58 102, 146, 180-196, 239, 241, 243, 244, 250, 326, 354, 376, 380, 383, 415, 420, 426, 429, 794, 496.

Историко-статистическое описание Харьковской епархии. Отделение 4. Чугуевские округа военного поселения. Уезды – Змиевской и Волчанский. - Х., 1857. - 336 с.

Чугуев – С. 1-12, 24-78.

Важнейшие города, селения и достопримечательности Харьковской губернии // Природа и население Слободской Украины. - Х.: Союз, 1918. - 335 с.

Чугуев. – С. 325.

Сторожевский Н. Чугуев // Энциклопедический словарь / Брокгауз, Ефрон. - СПб, 1903. - Т. 77. - С. 1.

Чугуев // БСЭ. - М., 1978. - Т. 29. - С. 247-248.

Чугуїв // Історія міст і сіл Української РСР: В 26 т. : Харківська область. - К., 1967. - С. 882-903.

Загоровский В.П. Изюмская черта. – Воронеж: Изд-во Воронеж. ун-та, 1980. - 236 с.

Чугуев. – С. 35, 37, 48, 51, 52, 61, 62, 72, 100-105, 108, 117, 118, 137, 167, 198, 201, 211, 214.

Чугуїв // Топонімічний словник Харківщини / Харк. держ. наук. б-ка ім. В.Короленка. - Х., 1991. - С. 100.

Шрамко Б.А. Древности Северского Донца. - Х.: Изд-во Харьк. гос. ун-та, 1962. - 402 с.

Чугуев. – С. 189.

Янко М. Топонімічний словник України: Словник-довідник. К., 1998. - 432 с.

Чугуїв. – С. 390.

* * *

Книга Пам'яті України. Харківська область. Т. 13. Райони: Чугуївський, Шевченківський. - Х.: Обл. пошуково-видав. наук. ред. Книги Пам'яті України, 1997. - 559 с.

Медведь В.Н., Медведь И.В. Оазис стабильности: Страницы истории Новопокровского КХП. - Х.: Прапор, 1998. - 136 с.

Художньо-меморіальний музей І.Ю.Репіна. Чугуїв: Путівник. - Х.: Прапор, 1970. - 19 с.

Чугуїв: Зб. арх. док. і матеріалів / Упоряд.: Л.М.Момот, В.Г.Панкратьєва, В.В.Швец. - Х.: СП "Фоліо", 1993. - 68 с.

Природа краю

Коновалов И.В. Дубрава и бор – краса Чугуевщины: [Беседа с гл. лесничим Чугуевщины И.В.Коноваловым / Записала С.Петрова] // Крас. звезда. - 2000. - 16 сент.

Левченко В. Річка нашого краю [Сіверський Донець] // Дем. Чугуївщина. - 2000. - 12 серп.

Свитайло С.Ф. Зеленое богатство: [Беседа с дир. Чугуево-Бабчан. лесхоза С.Ф.Светайло / Записала Т.Лучко] // Дем. Чугуївщина. - 2000. - 16 верес.

Історія. Культура. Люди

Винников А. Город боевой славы: [К 360-летию Чугуева] // Крас. звезда. - 1997. - 22, 25 нояб.; 2, 6, 9, 16, 23, 27, дек.

Козачук В. И Родился город на Донце: [К 360-летию Чугуева] // Крас. звезда. - 1998. - 4 июля, 1 авг.

Крикливий Ю. Вічна молодість древнього міста: [До 360-річчя Чугуїва] // Слобід. край. - 1998. - 11 серп.

Левченко В. Колиска Слобожанщини: [До 360-річчя Чугуїва] // Крас. звезда. - 1998. - 8 авг.

Сологуб О. Памяти Якова Острянина: [Об основателе Чугуева гетмане Я. Острянине] // Крас. звезда. - 1992. - 31 июля.

Бучастая С. Чугуевская крепость // Крас. звезда. - 1995. - 1 авг.

Бучастая С. “Среди суворовских побед”: [Из истории Чугуев. полка. 18 век] // Крас. звезда. - 1997. - 9 авг.

Чугуев: Даты, события, люди: (19 век) // Крас. звезда. - 1997. - 9 авг.

Голодомор на Чугуевщине // Крас. звезда. - 1993. - 9 окт.

Катречко Т. Ніхто не забутий, ніщо не забуто... // Червона зірка. - 1974. - 28 листоп.

Малых А. Жаркий август 43...: [Об освобождении Чугуева о нем.-фашист. захватчиков] // Новости Чугуева. - 2000. - 9 авг.

* * *

Гончарова С. Тропинкой Репина: [О Чугуев. дет. худож. шк. им. Репина] // Крас. звезда. - 1997. - 12 июня.

Нечипуренко З. Юні таланти Чугуївщини: [Про роботу чугуїв. Центру позашк. освіти] // Крас. звезда. - 1999. - 7 апр.

Фисун Л. Архитектура Чугуева // Дем. Чугуївщина. - 2000. - 12 серп.

Фисун Л. Репин - гордость Чугуева: [Беседа с дир. ист.-культур. заповедника им. И.Репина / Записала А.Мрачковская] // Дем. Чугуївщина. - 2000. - 5 серп.

Чуищева Э. Как живешь, библиотека?: [Статья дир. Чугуев. ЦБС] // Новости Чугуева. - 2001. - 10 февр.

Чуищева Э. Есть свой праздник у библиотекарей // Крас. звезда. - 1997. - 15 нояб.

* * *

Борисов С. Чугуевские краски на харьковском холсте: [О поэте В.Родионове] // Крас. звезда. - 1999. - 27 февр.

Гончарова С. С сердцем учителя, талантом художника: [О дир. чугуев. худож. шк. П.Н.Мальцеве] // Крас. звезда. - 1999. - 24 февр.

Гончарова С. Чугуевщина и ее люди в полотнах художника Мальцева // Крас. звезда. - 2000. - 13 мая.

Гончарук И. Художник, влюбленный в природу: [О чугуев. скульпторе В.Захарове] // Новости Чугуева. - 2001. - 24 марта.

Журавлева Е. И не напрасно сердце бьется...: [О поэте П.Керанчуке] // Крас. звезда. - 2001. - 13 янв.

Яковлев Г. Сад музыки и песни Николая Сыромятникова: [О засл. работнике культуры Украины] // Крас. знамя. - 2001. - 3 марта.

“**Календар** знаменних і пам’ятних дат Харківщини на 1994 рік”/ Харк. обл. універ. наук. б-ка. - Х., 1993. - 36 с.

Про видатного уродженця краю І.Ю.Репіна. – С. 11-19.

1663 - **340 років**
з часу заснування
м. Балаклія

Багалеї Д.И. Очерки из истории колонизации степной окраины Московского государства. - М.: Изд-во Император. о-ва Истории Древностей Российских при Моск. ун-те, 1887.

Балаклея. – С. 22, 403, 413, 444, 464, 481, 485, 486, 496, 542.

Балаклея // БСЭ. - М., 1970. - Т. 2. - С. 556.

Балаклея // УСЭ. - К., 1978. - Т. 1. - С. 339.

Балаклія // Історія міст і сіл Української РСР: В 26 т.: Харківська область. - К., 1967. - С. 144-160.

Балаклія // Топонімічний словник Харківщині / Харк. держ. наук. б-ка ім. В.Короленко. - Х., 1991. - С. 12-13.

Загоровский В.П. Изюмская черта. - Воронеж: Изд-во Воронеж. ун-та, 1980. - 236 с.

Балаклея. – С. 18, 35, 36, 61, 66, 67, 72, 73, 119, 143, 176-178, 182, 203, 224.

Шрамко Б.А. Древности Северского Донца. - Х.: Изд-во Харк. гос. ун-та, 1962. - 402 с.

Балаклея. – С. 46, 66, 177, 238, 239, 365.

Янко М. Топонімічний словник України: Словник-довідник. - К., 1998. - 432 с.

Балаклія. – С. 33.

* * *

Атрощенко В.И., Зелигман Н.А. Шебелинский газ и его химическое использование. - Х.: Кн. изд-во, 1960. - 99 с.

Гошовська В.А., Клочан Д.Ф. Балакля: Путівник. - Х.: Прапор, 1991. - 96 с.

Клочан Д.Ф. Балаклейский гигант: Очерк о цементном заводе. - Х.: Прапор, 1974. - 43 с.

Клочан Д., Субота М., Суздальцев В. Балакля: Краєзнав. нарис. - Х.: Прапор, 1965. - 120 с.

Книга пам'яті України. Харківська область. Т. 3. Райони: Балаклійський район. - Х.: Наук. ред. обл. вид-ня Книги Пам'яті України, 1994. - 592 с.

Ткаленко Н.И. Балаклейские цементники. - Х.: Прапор, 1965. - 79 с.

Тризна О.А. Горизонти Балаклії. - Х.: Прапор, 1967. - 128 с.

Історія. Культура. Люди

Слобжанская геральдика: Балаклея // Слобода. - 1993. - 7 янв. - С. 5.

Бути тут селищу: [Історія заснування м. Балакля] // Серп і молот. - 1993. - 18, 21, 24 серп.

Степанова П. Місто молодіє. Балаклії 300 років // Соціаліст. Харківщина. - 1963. - 18 серп.

Клочан Д. Долі людські: [До 325-річчя Балаклії] // Серп і молот. - 1988. - 27 серп.

Фурсал В. Суворий лютий 1943: [м. Балакля у роки Великої Вітчизн. війни] // Серп і молот. - 1997. - 5 лют.

* * *

Бесарабова Б. Запрошує музей: [м. Балакля – нар. іст. музей] // Серп і молот. - 1986. - 19 черв.

Пересічанська В. Тут зберігається історія: [Ст. дир. Балаклійс. краєзнав. музею] // Вісті Балаклійщини. - 2001. - 24 берез.

Садкова С. Тут завмирає час: [Про музеї, що діють в Балаклійс. р-ні] // Серп і молот. - 1998. - 16 трав.

Слесік А. Бібліотека відмінної праці: [Досвід роботи Балаклійс. дит. б-ки] // Серп і молот. - 1986. - 1 трав.

Стегній В. Архітектурна окраса Балаклії: [Комплекс площі Центральна] // Дем. Україна. - 1997. - 1 листоп.

Степанова П. Скарбниця духовного і культурного багатства: [Історія Балаклійс. район. б-ки] // Перемога. - 1950. - 24 серп.

Тихонова С. Духовне надбання: [До 65-річчя з дня відкриття перш. в Балаклійс. р-ні б-ки] // Серп і молот. - 1986. - 8 лют.

Островерх О. Від цього порогу – до вершин: [Ст. дир. Балаклійс. дит. муз. шк.] // Серп і молот. - 1997. - 26 листоп.

* * *

Волосенко Т. Не за призначенням, а за покликом: [Про худож. з Балаклії І.І.Медведєва] // Серп і молот. - 1999. - 16 січ.

Дукіна Н. Ой, роде мій красний: [Про вчителя, журналіста, письменника М.В.Дукіна] // Серп і молот. - 1993. - 18, 22, 29 груд.

Ковальов Д. Підкорення мети: [Про Героя Соціаліст. Праці Г.М.Павленка] // Соціаліст. Харківщина. - 1974. - 11 січ.

Тереник А. Зоряне свято: [Про поета В.В.Лопатіна] // Серп і молот. - 1995. - 26 квіт.

Український соловейко: (До 100 річчя з дня народження Оксани Петрусенко): Пам'ятка читачеві / Харк. універ. наук. обл. б-ка. - Х., 2000. - 8 с.

Край в художній літературі:

Вовченко О. Балаклії: Поема // Серп і молот. - 1993. - 13 лют.

Марченко О. Голос Балаклії: Поезії // Прапор. - 1972. - № 7. - С. 8-9.

ЗМІСТ

Передмова	2
Хроніка подій з історії Харківщини на 2003 рік.	2
Знаменні та пам'ятні дати Харківщини на 2003 рік	12
Матеріали на допомогу відзначення знаменних і пам'ятних дат на 2003 рік	26
Парфиненко Анатолій Захарович.	26
Тіц Михайло Дмитрович.	27
Єфименко Олександра Яківна.	28
Супруненко Ніна Антонівна.	30
Братченко Леонід Сергійович.	32
Гмиря Борис Романович.	33
Кадміна Євлалія Павлівна.	34
Щоголев Яків Іванович.	35
Кочевський Віктор Васильович	37
Левін Вадим Олександрович.	39
365 років з часу заснування м. Чугуєва.	40
340 років з часу заснування м. Балаклія.	43

Матеріал підготували: Сашкова Л.О.
Конопля Л.М.

Відповідальна за випуск: Ракитянська В.Д.